

ІНШОМОВНА ОСВІТА СТУДЕНТІВ У ФОРМАТІ РОЗВИВАЮЧОГО НАВЧАННЯ

Високий рівень володіння іноземними мовами випускниками вищої школи виступає наразі однією з обов'язкових умов ефективного функціонування в професійному середовищі. Це потребує інтенсифікації процесу навчання, впровадження новітніх педагогічних технологій, широкого застосування розвиваючого навчання. Одним із базових компонентів розвиваючого навчання виступає теорія здібностей. Розвиток здібностей інтелектуальних і лінгвістичних та їхнє використання є вагомий додатковий резерв для підвищення якості навчання іноземних мов. З психології відомо, що здібність – це сукупність психічних властивостей, які обумовлюють можливість і ступінь успішності виконання певної діяльності. Фізіологічною основою здібності виступає тип нервової системи, задатки, тобто особливості нейрофізіологічної організації людини. Важливим є те, що природженими можуть бути лише деякі анатомо-фізіологічні особливості, що сприяють розвитку здібностей. Самі ж здібності, хоча і залежать від задатків, завжди є результатом розвитку. Факт розвитку здібностей зумовлений природою психічного, оскільки психічне існує перш за все як процес (І. Сеченов, С. Рубінштейн). Розвиток здібностей можливий лише як результат планомірного вивчення певної діяльності і систематичного здійснення такої діяльності. Поза діяльністю здібності взагалі не можуть існувати. Навчальна діяльність опосередковує і визначає розвиток нових психічних утворень особистості, в тому числі розвиток здібностей. На цьому базується класичне визначення здібностей К. Платонова, який розумів здібності як структуру достатньо стійких, хоча й мінливих індивідуально-психологічних особливостей особистості, які визначають успішність навчання певній діяльності, їх виконання і вдосконалення себе в ній [1]. Слід пам'ятати, що розвиток здібностей це процес набагато повільніший, ніж формування знань, навичок і вмінь. Здібності формуються шляхом засвоєння знань і розвитку вмінь, але не зводяться до останніх і є більш стійкими властивостями особистості. Узагальнені знання і вміння з широким переносом входять до складу розвинутих здібностей. В основі успішного виконання певної діяльності можуть лежати різні комбінації здібностей. Структура здібностей достатньо рухлива: склад стійких властивостей може змінюватися, що призводить до перебудови здібностей як результат гетерохронності їх розвитку. Більш того, існує компенсаторний механізм, тобто заміщення в таких комбінаціях одних здібностей іншими. Недостатній розвиток одних здібностей, або компонентів таких здібностей, може ефективно компенсуватися успішним розвитком інших, що забезпечує загальну високу продуктивну діяльність. Чим більш різноманітною і змістовною буде діяльність, тим більш повно і яскраво можуть проявитися і розвиватися здібності. Працездатність вважається найбільш універсальною, могутньою здібністю, що лежить в основі формування всіх здібностей [2].

Ці загальні положення можна екстраполювати на проблему лінгвістичних здібностей, як спеціальних здібностей, які являють собою сполучення різноманітних особливостей основних психічних процесів сприйняття, уваги, пам'яті, мислення, уяви тощо. В основі лінгвістичних здібностей лежить така загальна якість розуму, як високий рівень узагальнення, притаманний теоретичному мисленню, і здатність до мовного узагальнення, що проявляється не тільки в теоретичному плані, а й на рівні мовної інтуїції. Ядром лінгвістичних здібностей є здатність до функціонально-лінгвістичних узагальнень, що і лежить в основі навчаємості.

Загальною метою розвиваючого навчання можна вважати інтелектуальний і лінгвістичний розвиток студента. Головна відмінність навчання, базованого на

культурологічному підході, від накопичення знань, навичок і вмінь полягає в тому, що під час навчання відбувається процес розвитку здібностей загальних (інтелектуальних, здібностей до засвоєння нових знань) і спеціальних (мовних, лінгвістичних, іншомовних) як двох компонентів єдиного цілого. В інтересах даного дослідження в подальшому мовні, лінгвістичні, іншомовні здібності будуть представлені узагальнюючим терміном «лінгвістичні».

Специфічні риси англійської мови висувають певні вимоги до пізнавальних інтелектуальних і лінгвістичних здібностей студента. Англійська мова це система, а система передбачає наявність структури, із взаємопов'язаними і взаємодіючими компонентами. В залежності від комунікативних задач система потребує наявності у користувача мови інтелектуальної здатності до диференціації й інтеграції. Ця здатність є універсальною і в тому числі якісно характеризує індивідуальні прояви лінгвістичних здібностей. Кожна мова характеризується єдністю форми і змісту. Повноцінне користування мовою потребує інтелектуальної здатності до узагальнення і абстрагування, а також лінгвістичних здібностей до узагальненого (в поєднанні значення, форми і функції) засвоєння і вживання мовних одиниць в мовленні (Т. Донська). Знаковий характер мови потребує від студента здатності до опосередкованого пізнання і передбачення, до асоціативності мислення. Наприклад, тривалий час існувало традиційне уявлення про те, що засвоєння лексичного матеріалу, який не так легко підлягає формалізації, як граматичний матеріал, залежить від розвитку пам'яті, а не мислення. Проте лексична система мови потребує постійної готовності класифікаційних здібностей. Здатність класифікувати потребує здатності до конкретних розумових операцій: диференціації, інтеграції, порівняння, відбору, здатності до словотворення й формотворення за аналогією тощо. Розвиток таких здібностей в ході лінгвістичної діяльності сприяє появленню чуття мови як компоненту лінгвістичних здібностей.

Під загальними здібностями в освітянській галузі розуміють головним чином здібності до засвоєння нових знань, до навчання (навчаємість) – інтелектуальної, розумової здатності до навчання будь-якому предмету, основою якої виступає продуктивне мислення, а ядром – узагальненість розумової діяльності. Результати досліджень проблеми здатності до навчання на матеріалі іноземної мови демонструють значні індивідуальні відмінності у засвоєнні граматичного матеріалу, які проявляються в швидкості і коректності встановлення мовних закономірностей, в рівні розумових операцій, в рівні розвитку вербального і невербального інтелекту.

Здібності розвиваються в процесі діяльності по вивченню іноземної мови і одночасно сприяють більш успішному навчанню і засвоєнню іншомовних знань, вмінь і навичок. Під лінгвістичними здібностями, таким чином, розуміють сукупність індивідуально-психологічних властивостей інтелекту і особистості студента, які відповідають вимогам навчальної діяльності з іноземної мови і які визначають при інших рівних умовах легкість і ефективність засвоєння мовного матеріалу і його використання в іншомовній мовленнєвій діяльності. До таких властивостей відносяться перш за все основні характеристики пізнавальних процесів і психічних функцій: мислення, пам'ять, увага. Розвиток здібностей студентів до іноземних мов слід починати з формування когнітивного компоненту – основного психологічного механізму оволодіння іноземними мовами. Для розвитку когнітивного компоненту іншомовних здібностей студентів немовних спеціальностей слід використовувати перцептивно-мнемічно-розумові задачі, рішення яких сприяє засвоєнню раціональних прийомів і способів запам'ятовування іншомовного матеріалу, розвиває слухові образи іншомовних слів і словосполучень, формує фонематичний і мовленнєвий слух, вдосконалює якості вербального мислення, що сприяє кращому осмисленню, розумінню і запам'ятовуванню іншомовного матеріалу, більш глибокому розумінню іншомовних текстів і готує до продукування власних текстів іноземною мовою.

Забезпечення сприятливого психологічного клімату на занятті, створення максимальних можливостей для спілкування студентів між собою і з викладачем обумовлюють розвиток особистісного компоненту іншомовних здібностей – комунікативних і емоційних якостей особистості.

Оскільки іншомовні здібності є індивідуально-психологічними якостями особистості, то для їх повноцінного розвитку необхідно розробити індивідуальний підхід до студентів з різною навчаємостю. Студентам з достатнім рівнем розвитку іншомовних здібностей слід збільшувати обсяг іншомовного матеріалу для засвоєння і спонукати до творчої самостійної роботи. Студентам з низьким рівнем розвитку іншомовних здібностей слід більше приділяти уваги в період формування когнітивного компоненту даних здібностей. Важливо стимулювати їх особистісний розвиток для того, щоб вони стали активними суб'єктами такого розвитку. Для цього необхідно зняти «скутість», підвищити самооцінку і рівень вибагливості, стимулювати розумову активність, формувати адекватну навчальну мотивацію, підвищувати загальний рівень культурного розвитку. Найбільші резерви містяться в групі середньоздатних до іноземної мови студентів, які чисельно формують основну частину студентства, які частіше випадають з поля зору викладача через їх «трієчне» благополуччя.

Основний показник розвинутості здібностей – володіння раціональними прийомами розумової діяльності, їх перенос. Розвиток здібностей базується на утворенні різноманітних асоціативних систем в обраній галузі знань. І. Павлов наголошував на необхідності безперервно практикувати утворення тимчасових зв'язків в різних системах відношень і діяльності для надання їм необхідної рухливості, яка є основною базою здібностей, що формуються. Саме тому після виконання навчального завдання розгорнуті розумові дії мають відпрацьовуватися шляхом інтенсивного вправлення для повного засвоєння. Без оволодіння стереотипом неможливий творчий рівень діяльності. Проте автоматизм вживання моделей і зразків слід здійснювати не шляхом багаторазового повторення або утворення прикладів за аналогією, а в строго підібраних ситуаціях спілкування, в процесі справжньої обов'язково ситуативної мовленнєвої діяльності.

Процесом розвитку здібностей необхідно керувати, на цьому базується концепція розвиваючого навчання, яка має тривалу історію. Однією з головних тез дидактичної системи фундатора педагогічних наук Я. Коменського слугувало положення: не пригнічувати, а розвивати розумові сили і здібності студентів, викликати в них спрагу, палку старанність до роботи, інтерес і здатність збагнути сутність речей. Видатний фахівець в методиці навчання І. Пестолоцці також надавав важливе значення розвитку мислення, спостережливості і мовлення студентів. Значний внесок в розробку розвиваючого навчання зробив видатний німецький педагог А. Дистервег. В своїй фундаментальній праці «Керівництво до освіти німецьких вчителів» він розробив дидактичні правила, просякнуті ідеями розвиваючого навчання, відповідно до яких студенти осягають істину не в готовому вигляді, а шляхом власних роздумів і досліджень. Все навчання має будуватися на основі тісного поєднання теорії і практики. Однією з найважливіших умов розвитку творчої діяльності є пробудження у студентів інтересу до знань. Заслуга подальшого опису розвиваючого навчання як системи, базованої на чітко визначених принципах, належить відомому російському педагогу К. Ушинському. Проблема виховання і розвитку розумової самостійності виступає в роботах вченого, як проблема навчання студентів вмінню вчитися, формування в них бажання і потреби вчитися, здатності самостійно набувати нових знань. Важлива і найбільш складана проблема розумового розвитку – формування активності і самостійності розумової діяльності. Один з ефективних шляхів формування таких властивостей полягає в організації проблемного навчання, розробленого відомими російськими вченими І. Лернером, А. Матюшкіним, М. Махмутовим та ін. у 80-х роках минулого сторіччя. Базовим положенням такого виду навчання є розуміння, що формування мислення складається не тільки з засвоєння визначеного обсягу знань, суми навичок, певних

розумових дій, а й в розвитку власної пізнавальної активності студентів, яка виникає внаслідок проблемної ситуації. В роботах науковців (А. Алексюк, А. Матюшкін, Т. Кудрявцев, І. Лернер, Р. Панченко, В. Паламарчук, Є. Прохорова та ін.) детально досліджено поняття проблеми, проблемної ситуації, їхні типи, структура уроку і експериментально доведена ефективність проблемного навчання для засвоєння знань, формування способів навчальної діяльності і повноцінної мотивації. Проблемністю називається ситуація, яка породжує у студента стан інтелектуальних труднощів або вагання, який виникає в тих випадках, коли під час вирішення проблеми він не може пояснити новий факт за допомогою наявних знань або виконати відому дію колишнім знайомим способом і має знайти новий спосіб дії [3, с.109]. Створення проблемних ситуацій сприяє інтенсифікації навчального процесу, забезпечує формування пізнавальної самостійності студентів, інтелектуалізує їх навчальну діяльність. Проблема ситуація має перетворюватися в систему взаємопов'язаних проблем у вигляді ланцюжка задач з поступово зростаючою складністю. Проблемне навчання має задачну структуру, тобто в його основі лежить система розв'язання певних задач. Такі задачі мають пронизувати всі аспекти навчання і всі методичні прийоми, що застосовуються, повинні бути спрямовані на стимулювання творчої діяльності студента і мінімізацію механічних операцій (А. Леонт'єв).

Для того, щоб процес розвитку був поступальний й безперервний необхідні такі засоби навчання, які не просто активізують студентів, а детерміновано керують їх розумовими діями. Такої думки дотримуються прибічники педагогічного і методичного напрямку, згідно з яким проблема підвищення ефективності педагогічного процесу з метою активізації пізнавальної діяльності студентів має вирішуватися за допомогою алгоритмів й евристик (Ю. Бабанський, М. Данилов, В. Загвязинський, І. Лернер, С. Шапіро, Л. Фрідман, І. Шварц, З. Калмикова, Л. Каптерев та ін.). Під алгоритмічними процедурами розуміють прийоми раціонального, правильного мислення, які повністю відповідають законам формальної логіки. Алгоритм в дидактиці пропонує студенту перелік і послідовність операцій діяльності, необхідних для отримання позитивних результатів під час засвоєння знань, формування навичок і вмінь. Евристичні прийоми безпосередньо стимулюють пошук рішення нових проблем, відкриття нових для студента знань, і тим самим відповідають специфіці творчого мислення.

Розвиваюче навчання має за мету добитися, щоб студенти під час засвоєння знань спеціально навчалися раціональним прийомам пізнавальної діяльності, які стимулюють їхній розумовий розвиток. Такий вид навчання забезпечує реалізацію індивідуалізованого підходу до студентів з урахуванням їх розумового розвитку. Засвоєння знань виступає як процес активної самостійної роботи студента, а відтак індивідуалізація є одночасно і наслідком такого навчання, і його основним змістом. Під час розвиваючого навчання відбувається не тільки ефективне засвоєння і застосування знань, але й систематичний й цілеспрямований розвиток всіх сторін розумової діяльності. Хоча головна функція навчання полягає в передачі знань, вмінь і навичок від викладача студенту, її не можна розглядати як просту трансформацію інформаційних пластів. Характерна особливість даного процесу полягає в тому, що обидва учасники процесу рівно і взаємно активні. Підкреслюючи важливість цього положення А. Леонт'єв запровадив термін «присвоєння» знань, акцентуючи тим самим, що знання стають знаннями лише тоді, коли їх сприйняття, переробка і подальше використання забезпечуються активною психічною діяльністю студентів. Важливий методичний принцип - зовнішні причини діють лише через внутрішні умови (С. Рубінштейн) - означає на думку І. Якиманської, що будь-які педагогічні впливи можуть бути ефективними лише тоді, коли вони пов'язані із внутрішніми умовами, тобто законами психічної діяльності, на які такі зовнішні впливи спрямовані. В процесі навчання викладач під час організації засвоєння студентами навчального матеріалу, здійснює керування психічною стороною їх особистостей включаючи пізнавальну,вольову і емоційну сфери.

Принципи розвиваючого навчання реалізуються в оптимальному розвитку різних видів розумової діяльності, індивідуалізації й диференціації навчання, спеціальному формуванні узагальнених прийомів розумової діяльності, алгоритмічної та евристичної організації розумової і мнемічної діяльності, але перш за все, в проблемності або проблемному методі активізації пізнавальної діяльності, що є основним принципом розвиваючого навчання. О Пізнавальна потреба, що виникає під впливом проблемної ситуації, забезпечує інтелектуальну активність і впливає на її спрямованість. Потреба в аналітичній діяльності виникає, коли студент не володіє певними знаннями, проте бажає їх отримати. Виникнення потреби в аналізі спонукає до синтезу. Збільшення пізнавальних можливостей під час формування узагальнених знань і способів діяльності проявляється в їхньому переносі. В основі «переносу» (С. Рубінштейн) лежить не застосування способу рішення однієї задачі під час рішення іншої, а розвиток здатності аналізувати, синтезувати, що і забезпечує можливість самостійного рішення студентами наступних задач. Необхідно вивільнити навчання від пасивного споглядання і зробити його інтелектуальним, наблизити його до дослідницького процесу. В розвиваючому навчанні студенти не пасивно сприймають інформацію, їх потрібно поставити в умови необхідності самостійного здобування знань під керівництвом викладача. Це дозволить приходити до самостійних узагальнень і висновків, здійснювати широкий «перенос» засвоєного на рішення нових навчальних і практичних задач, оволодіти раціональними прийомами навчальної роботи, розвинути самостійність і творчу активність.

Проблемне навчання моделює процес мислення, має пошуковий характер і полягає в постановці завдань, які студент не може вирішити за допомогою засвоєних раніше схем дій. Таке навчання складається з етапів: організація проблемної ситуації, формулювання проблеми, надання студентам необхідної допомоги в формулюванні і рішенні проблеми, перевірка рішень, керування процесом систематизації і закріплення отриманих знань. Вирішення проблем це основна форма відкриття нових способів дії і нових знань. Проблемне навчання, як один із типів навчання і один із способів його організації, відноситься до початкового етапу становлення дії, на якому відбувається засвоєння, відкриття її принципу, що закладає основу психологічної закономірності процесу засвоєння знань. Процес засвоєння в проблемному навчанні здійснюється як рішення проблемних задач, в ході якого відбувається перетворення орієнтовної основи діяльності в оперативні знання, а самої дії – на вміння і навички. Проблемний спосіб активізації мислення у навчанні вважається однією з головних умов формування навчальної діяльності і здібностей студентів, оскільки він відповідає природі мислення як процесу, спрямованого на відкриття нових для студента закономірностей, шляхів рішення пізнавальних і практичних задач.

Література:

1. Платонов К.К. Проблемы способностей. М., Наука, 1972. – 312 с.
2. Донская Т.К. Методические основы развивающего обучения русскому языку. Дисс...доктор пед.наук. – Л., 1990. – 595 с.
3. Махмутов М.И. Проблемное обучение: основные вопросы теории. М., Педагогика, 1975. – 368 с.

В статті розглядаються педагогічні та психологічні аспекти розвиваючого навчання для формування інішомовних компетенцій студентів, аналізується структура лінгвістичних здібностей, висвітлюються принципи проблемного навчання.

Ключові слова: лінгвістичні здібності, проблемне навчання, психічні процеси, творчі завдання.

В статье рассматриваются педагогические и психологические аспекты развивающего обучения для формирования иноязычных компетенций студентов, анализируется структура лингвистических способностей, описываются принципы проблемного обучения.

Ключевые слова: лингвистические способности, проблемное обучение, психические процессы, творческие задания.

The paper discusses the close interaction between practical and cognitive aims in linguistic education of students, analyses the structure of linguistic abilities, describes the problems'-solving method of teaching languages.

Keywords: linguistic abilities, psychological development, creative tasks, study skills.

УДК 37.015.31 С37
ББК 74

Анна Симак
г. Кишинёв, Республика Молдова

ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ ХУДОЖЕСТВЕННОГО-ПЛАСТИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ В РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВЫ

Сегодня общество столкнулось с масштабной переоценкой культурных ценностей, и пространство культуры стало более похожее на разноплановую стихию. В этом многообразии тенденций и течений, стоят незыблемыми монолитами художественные вузы в Молдове, соединявшие традиции и актуальность.

На сегодняшний день в Республики Молдова готовят специалистов в художественной области следующие ВУЗы: Академия Музыки Театра и Изобразительных Искусств, Кишинёвский Государственный Педагогический Университет, Технический Университет, Университет Перспектива. В последние годы произошли некоторые изменения в концепции художественного образования в Молдове в связи с внедрением требований Болонского процесса. Высшее художественное образование разделено на три уровня:

- 1 этап – лицензиат - четыре года,
- 2 этап – магистратура – 1,5 года,
- 3 этап – аспирантура – 3 года.

Одним из приоритетов реформ в художественном образовании в ВУЗах Молдовы, в соответствии с требованиями Болонского процесса – создание системы обеспечения качества в процессе художественного образования. В свете реформ внедряются новые дидактические стратегии в художественном образовании. Характеризуя систему художественного образования на данном этапе, отметим:

- разработку новых дидактических технологий, а так же систем оценивания в художественном образовании Молдовы;
- модернизацию учебных программ в соответствии с целями Болонской системы;
- гармонизацию систем художественного образования в Молдове в соответствии с европейскими культурными феноменами и тенденциями;
- поиск национальной идентичности и придания оттенков местного колорита в современном художественном творчестве студентов Молдовы;
- внедрение авангардных методов и тенденций в творчестве молодежи в Молдове.

В связи с реорганизации системы художественного образования в свете Болонских требований было сокращено количество аудиторных часов и поставлены акценты на самостоятельную деятельность студентов. Эти изменения касаются всех художественных ВУЗов, а также Колледжа Изобразительных Искусств им. А. Плэмэдялэ.

Данные реформы диктуют внедрение современных технологий в художественном образовании, а также:

- разработку новых методов преподавания; нетрадиционных и альтернативных методов преподавания и обучения, новых методов развития творческих способностей;
- модернизацию содержаний курсов в художественно-пластическом образовании.